బరంపురం అమ్మవారి సంబరాలు[1]

దేవుని చేరువలో రాజుకీ, పేదకీ బేధం లేదు. దైవ ఆరాధనలో కలిమి లేములకి పక్షపాతం లేదు. మన దేశంలో భగవంతుని సేవకి అనేక పండుగలు, సంబరాలు ఉన్నాయి. వాటికి సంబంధించిన ఉత్సవాల్లో పాల్గొనడానికి ప్రజలకున్న అభిరుచి, శ్రద్ధ ఇంతా అంతా అని చెప్పలేం. గుంపులు గుంపులుగా జనసమూహంలో మెలగడం ప్రజల సహజ స్వభావం. దానితోబాటు భక్తి మార్గానికి దారి చూపడానికి పండుగలు, సంబరాలు ఉన్నాయి.

"చెప్పండి, మనం వెళ్దామా?" అని మా శ్రీవారిని అడిగాను.

"ఒరిసాలో పూరీ జగన్నాథ్ కోవిలకి, రథయాత్రకి పేరుమోసిన క్షేత్రమని నేను విన్నాను. నీకదేం గొప్పగా కనిపించలేదే? మరి ఈ అమ్మవారి సంబరాల్లో నీకేది గొప్పగా కనిపిస్తోంది?" అని అతను కొంతసేపు ఆగి నన్నడిగారు.

'ఇది నేను పెరిగిన ఊరులో - ఆ ఊరు వదిలి వచ్చినవరకూ - సంవత్సరాలు, సంవత్సరాలుగా పాల్గొని, ఆనందించిన ఒక పండుగ.

[1] వింధియా తమిళంలో రాసిన ఈ వ్యాసం పండుగలు/సంబరాలు గురించి 'సుదేశమిత్రన్' పత్రిక జరిపిన పోటీలో బహుమతి అందుకుంది. దాన్ని తెలుగులో అనువదించినది తమ్ముడు ఏండీ సుందరేశన్.

అందుకే వెళ్ళాలని ఆశగావుంది. పుట్టినిల్లుకి వెళ్ళాలి, సంబరం కూడా చూడాలి'. ఇది నా మనసులో లేచిన భావన. కాని అది అతనికి చెప్పలేదు.

"ఇవన్నీ మీకు బోధపడవు!" అని మాత్రం చెప్పి తప్పించుకున్నాను.

మా ఊరు అమ్మవారు చాలా శక్తిమంతురాలు. ఆవిడ గురించి నేను మొట్టమొదట విన్న కధలు నన్ను ఎలా ఆహ్లాదించాయి!

అమ్మవారు పుట్టినిల్లుకి వస్తోంది. అందుకే ఈ ఉత్సవం; ఇది మా శ్రీవారికి చెప్తే నమ్ముతారా!

కోవిలలోనున్న దేవి రెండు సంవత్సరాలకి ఒకసారి పుట్టినిల్లుకి వస్తోంది. ఆవిడ రాకని బంధువులు కొనియాడడమే ఈ ఉత్సవం చేస్తోంది.

ఏడువందల సంవత్సరాలముందు మొహిరీరాజు పూర్వీకుల నుంచి దేశిబెహరా కుటుంబం ఈ దేవి పూజకు బాధ్యత అందుకుంది. ఆ తరువాత తరతరాలుగా దేశిబెహరా వంశమే ఇంటి ముందు పందిరిలో దేవిని మంత్రాలతో ఆహ్వానించి ఉత్సవాలు జరుపుతున్నారు. రెండు సంవత్సరాలకి ఒకసారి - అంటే ఒక సంవత్సరం వదిలి ఇంకొక సంవత్సరం - చందాలు వసూలు చేసి, అమ్మవారిని కోవిలనుండి పిలిపించుకొని, సంబరాలకి అన్ని ఏర్పాట్లు చేస్తున్నారు.

దేశిబెహరా కుటుంబానికి అమ్మవారు విశిష్ట దేవత అనవచ్చు; విశిష్ట పడుచు పిల్ల అనికూడా చెప్పవచ్చు. ఆమె నిత్యమూ తమ

ఇంటిలో సంచరించే ఒక ఐదారేళ్ళ బాలిక అని వాళ్ళ నమ్మకం. తక్కిన పిల్లలమధ్య అమ్మవారు నల్లరంగు దుస్తులతో వాళ్ళకి కనిపిస్తుందట.

"పాప ఏడుస్తోంది. వెళ్ళి ఉయ్యాల ఊగించి వస్తాను," అని పరుగెత్తుకొని వస్తే, ఉయ్యాల ఆడుతూనే ఉంటుందట; పాప ఏడవకుండా అలాగే నిద్రలోనేవుంది. సరే, "అమ్మవారే ఉయ్యాల ఊపారు, పాప నిద్రపోనీ," అని వాళ్ళు చెప్పుకుంటారట.

ఇంట్లో ఏడుగురు భోజనం చెయ్యాలి. ఏడుగురికి విస్తరాకులు వేసినప్పుడు అమ్మవారికి ఇంకొక విస్తరాకు వెయ్యాలనిపిస్తుందట.

ఇది మా ఆయనకి చెప్తే "ఓ, అలాగా, ఆ ఎనిమిదో విస్తరాకులో అమ్మవారు భోజనం చేసిందన్నమాట!" అని ఎగతాళి చేస్తారు.

'అమ్మవారికి విస్తరాకు వెయ్యాలి', 'అన్నం వడ్డించాలి', 'అమ్మవారు భోజనం చెయ్యాలి,' – మరి దేవి గురించి ఇటువంటి ఆలోచనలు వాళ్ళ హృదయాల్లో గూఢంగా చోటుచేసుకోవాలంటే అదేం అంత సులభమా? నా అమ్మ ఎది తిన్నా, మా నాన్నగారు ఎది కొన్నా, నా గురించి ఆలోచించరా? నేను వేరే ఊరులో ఉన్నాను, వాళ్ళతో పంక్తిభోజనం చెయ్యలేననే కారణంవలన నేను వారి కూతురునికానా?

దేశిబెహరా కుటుంబంకి అమ్మవారు కూతురే; అందులో సందేహమే లేదు. ఇంకొక సంగతి: ఆ ఇంటిలో దేవత ఉంది. అక్కడ నివసించేవారు మనుషులే! ఎవరైనా తోడికోడలు మరుపు, పొరబాటు వలన అమ్మవారికి నైవేద్యం ఇవ్వకపోతే "ఏం, ఎందుకలా చేసావ్?"

అని అమ్మవారు అడుగుతుందట. తల్లికి కూతురుమీద అపరిమిత ప్రేమ ఉండవచ్చు, కాని కొన్ని సమయాల్లో ఆ తల్లి అశ్రద్ధగా ఉండడం సహజమే కదా? వాళ్ళ దృష్టిలో అమ్మవారు ఆ ఇంటిలో దేవతగా హతం చెయ్యకుండా, వాళ్ళ ప్రేమానురాగాలు కోరే ఒక బాలికగా కనబడుతోంది. మరి మా ఊరి అమ్మవారి పేరు శాంతాలమ్మకదా? వదినతో వినయంగా మెలిగే ఒక ఆడబొడుచులాగ, స్వత్తంగా తల్లిని తనకేం కావాలో అది అడిగే కూతురులాగ ఆమె మెలుగుతోంది.

అమ్మవారికి రోజు ఉదయం కొబ్బరికాయ, అంటిపళ్ళు నివేదింపతగిన వస్తువులు. రాత్రివేళ బజారులో కొన్న తినుబండారం. నిత్యమూ ఇదే ఆచారం.

సంబరాలు ఆరంభించిన తరువాత దేశిబెహరా ఇంటిలో నైవేద్యం వండుతారు. ఉడకబెట్టిన కూరగాయలే అమ్మవారికి భక్ష్యప్రదార్థం. వేయింపు, నూనె, నెయ్యి పొగ - ఇవన్నీ నిషిద్ధం.

ఒకరోజు ఇంటికి గాజులవాడు వచ్చాడు. స్త్రీలందరూ గాజులు తొడుక్కున్నారు. ఐదుగురికి అని లెక్కబెట్టి డబ్బు ఇచ్చారట. "ఆరుగురు గాజులు తొడుక్కున్నారు. ఇంకా ఎనిమదణాలు ఇవ్వండి," అని గాజులవాడడిగాడట. అమ్మవారే ఆరో స్త్రీ అని ఊహించి వెంటనే అతనికి డబ్బు ఇచ్చేసారట.

ఒకరోజు ఉదయం ఒక జట్కాబండివాడు వచ్చి "కూలీ ఇవ్వండమ్మా!" అని అడిగాడట. "నిన్నరాత్రి ఒక అమ్మాయి నా జట్కాలో సవారి చెసింది. 'ప్రొద్దుటవచ్చి ఇంటిలో అద్దె అడుగు,' అని చెప్పిందే?" అని వాడు అనగానే మరేం అడక్క డబ్బు ఇచ్చేసారట.

ఇలాంటి ఘటనలు తరచుగా జరుగుతున్నట్లు వినికిడి.

అమ్మవారి సంబరాలు దేశిబెహరా వంశ నాయకత్వంలోనే సాగుతాయి. మహా శివరాత్రికి మరుదినం విశేష పూజలు, వేదిక క్రియలతో ధ్వజస్తంభం స్థాపించుతారు. ఆ తరువాత కలకలగా అమ్మవారు కోవిలనుండి ఉద్భవించడానికి అనుమతి కోరుతూ నిలబడతారు. కోవిలలో రాత్రి పదిగంటల తరువాత ఐదారుగురు పూజారీలు మంత్రాలు వల్లించుతారు. రెండు గజాల దూరంలో ఒక పళ్ళెం ఉంటుంది; అమ్మవారి విగ్రహం తలమీదనుంచి ఒక మంత్రపుష్పం గబుక్కున పళ్ళెంలో వాలుతుంది; అనుమతికి అదే సూచన. ఆ పుష్పం పైకెగిరి ఆ పళ్ళెంలో రాలడం ఒక అద్భుతమైన దృశ్యం అని అందరూ చెప్పుతారు. కాని అది చూడడానికి అందరికీ సాధ్యమవుతుందా? ఏరోజు, ఏ సమయం పుష్పం వాలుతుందని ఎవరికి తెలుసు? సంబరాలు ఆరంభించి, అమ్మవారి సేవలో అనురక్తి కల, రాత్రంతా జాగరణ ఉన్న కొందరికే ఆ భాగ్యం లభిస్తుంది.

అనుమతి దొరికినవెంటనే అమ్మవారు కోవిలనుంచి బయలుదేరి పుట్టినిల్లుకి వస్తుంది. పందిరిలో ఏడు కుండలతో కలశం పెట్టి ఆవాహన చేస్తారు. సంబరాలు ప్రారంభించాయని ఊరులో ప్రకటన చేస్తారు.

కోమట్లు నివసించే ప్రాంతంలో ఉంది దేశిబెహరావారి ఇల్లు; వాళ్ళందరూ ఒకరికొకరు పోటి పడి, విరాళమిచ్చి సంబరాల వైభవంకి తోడ్పడతారు.

సంబరాల్లో రధాలకి ప్రత్యేకత ఉంది. ప్రతి ఉత్సవానికి కొత్తకొత్త రధాలు నిర్మించుతారు. ఒక వీధికి ఒక రధం అనే రీతిలో అక్కడున్న ప్రజలు చందా వసూలుచేసి మూలధనం సంపాదించుతారు. రావలసిన రధాల్లో ఏదైనా - ఒకటైనా సరే – రాకపోతే అమ్మవారు ఒప్పుకోదట. ఇక రధాల మాటకొస్తే – వాటి వడ్లపని, శిల్ప వైభవం గురించి ఏమంత గొప్పగా చెప్పలేం.

కాని ఆ రధాల్ని శృంగారించే పెద్ద పెద్ద బొమ్మలు, దీపాల అలంకారం, ఆభరణాలూ – అందుకు కావలసిన ధనమూ, కాలమూ ఎక్కువే. రాముడు, పరశురాముడు, రావణుడు, ఆంజనేయుడు, కాళి, చండి – వీరందరూ ఒక రధంకి ఒక మూర్తిగా కనిపిస్తారు. కొన్ని శక్తి దేవతలు పేరుకి తగినట్టుగా భయంకరంగా కనిపిస్తారు. ఆ స్వరూపాలు కల్పించినప్పుడు కొందరు శిల్పులు కళ్ళూ, ప్రాణం పోగొట్టుకుంటారట – అంటే ఆ ప్రతిమని పూర్తిచేసినది ఒకే ఒక శిల్పి కాదు, ఇంకెందరో? దగ్గఱ దగ్గఱగా చూస్తూ, ఒక ప్రతిమని ఒకే శిల్పి పూర్తిచెయ్యడం అరుదు. తమ ఆత్మతృప్తికోసం, అమ్మవారికి సేవ చెయ్యాలనే అత్యాకాంక్షవలన శిల్పులు ఈ కృషికి పూనుకొంటున్నారు.

ఇంకొక విశేషత వేషాలు. పులివేషం అన్నిటికంటే గొప్ప వేషం. మొక్కుకున్న ప్రజలు వేషాలు ధరించి ఉత్సవంలో కలుసుకుంటారు. ఇళ్ళకి వెళ్ళి, వేషం చూపించి డబ్బు వసూలు చెస్తారు. తమ తమ శక్తికి తగినట్టుగా వేషాలు వేస్తారు. ఆ వేషంతోనే అమ్మవారిని దర్శనం చేసినతరువాత వేషం కట్టు విప్పుతారు. పులివేషానికి ఖర్చు

ఎక్కువే. బిచ్చగాడు నుంచి ఆరంభించి రాజు, రామ లక్ష్మణులు - అన్నిరకాల మారువేషాలు రధాలపక్కన వరుస వరుసగా నిలబడడం మనం చూడవచ్చు. సంబరాలకు వచ్చిన జనులు అక్కడే గుమిగూడి ఉంటారు.

పులివేషంకి శరీరంలో అన్ని భాగాలనూ వార్నీషు రంగులతో ముంచివేస్తారు. వార్నీషుతోగానీ, కర్పూరతైలంతోగానీ, పసుపురంగు పొడి కలిపి శరీరమంతా చిత్రిస్తారు. రంగుతో చారలను చిత్రిస్తారు. తలకు మాత్రం పులి ఆకారం తగిలించి కళ్ళకి నల్ల అద్దాలను ధరిస్తారు. రంగులు బిర్రుల బిగదీస్తాయి. చర్మం తీవ్రంగా మండుతుంది. కాని యువకులు కూడా తరచుగా పులివేషం వేసి ఎగిరిగంతులాడడం మనం చూస్తాం. పులి వేషం పక్కనే కదులుతూ ఒకరు విసినకర్రతో బాధను నివారించుతారు. కొన్ని సమయాల్లో కుండలు కుండలుగా నీళ్ళు పోసి తాపాన్ని తగ్గించుతారు. పులివేషధారి ఆటలాడిన తరువాత అలసిపోవడం సహజం. తెలిసినవారింట్లకే వెళ్ళి డబ్బు వసూలు చేస్తారు.

ఇక అందంగా, ఆడుతూ, ఎగురుతూ ఆహ్లాదకరంగా అందరిని రంజింపజేసేది గొడుగుల వేషం. కళ్ళకి నల్లద్దాలు తొడుక్కొని కనిపించే వేషధారిని వెంటనే పోల్చుకోడం కష్టం. చిల్లర పుచ్చుకున్నప్పుడే “అయ్యగారూ, మరెవరూ కాదు, నేనే!” అని పాలవాడు తెలియజేస్తాడు!

వేషధారులుగా దువ్వెనలు, అద్దాలు అమ్మే లంబాడీ స్త్రీలు; అరుదైన మందులు అమ్మే దిమ్మరులు; వీళ్ళందరూ తమ

చలాకీతనం సంబరాలకి వచ్చే గ్రామస్తులకు వెల్లడిచేస్తారు. మరికొందరు తమాషాకి ఏమేమో గమ్మత్తులు చేస్తూవుంటారు: పక్కనేవున్నవారి టోపీ, తలపాగ ఊడదీస్తారు.

నవ్వు, హాస్యంతోపాటు, విషాదాంతమైన వేషాలు కూడా ఉన్నాయి: ఉరిశిక్షకి పోతున్న భర్తని చూసి విలపించే భార్య, యిత్యాది. కాని అవి చాలా తక్కువ.

ఉత్సవ సమయంలో వేషధారుల ఊరేగింపు వస్తున్నప్పుడు వారిని చూడడానికి ప్రజలు వీధిలోని కోమట్ల గృహాల్లో, తమకు పరిచయమైన కుటుంబాలతో కలిసి చూసి ఆనందించవచ్చు. సాయంకాలం ఆరుగంటలకి వెళ్తే రాత్రి ఏడుగంటలకి ఊరేగింపులో అమ్మవారి దర్శనం లభిస్తుంది. పోలీసు రక్షణతో, ఊరి పెద్దల సహవాసంతో అమ్మవారు రావడమే అలవాటు. శాంతాలమ్మ దర్శనం తరువాత మనం ఇంటికి తిరిగి రావచ్చు అలాగే అన్ని వేషాలూ చూడవచ్చు, కాని రధాలు చూడడానికి మనమే నడిచి వెళ్ళాలి. అవి వీధిలోకి రావు. రధాలని గట్టిగా పేనిన తాళ్ళతో లాగే అలవాటు ఇక్కడ లేదు!

ప్రతిదినం రాత్రి ఏడు, ఎనిమిది గంటలకి అమ్మవారు తక్కిన వీధుల్లోకి వస్తుంది. కాని ఊరోగింపులోకాదు. దేశిబెహరా ఇంటి యజమాని తలపై పెద్ద కలశం కనబడుతుంది. తక్కిన తోడికోడళ్ళు, బంధువులు, తక్కిన ఆరు కుండలు - తల ఒకటిగా - నెత్తిమీద మోసుకొని వస్తారు.

కొన్ని వీధుల్లోకి రావడానికి అమ్మగారు సమ్మతించదట. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు కదలకుండా అలాగే నిలబడిపోతుందట. ఎందుకు? కోపమా లేక సంతోషమా? మొక్కుకున్నవారు ఎవరైనా దేవి దృష్టిలో అపచారం చేసారా? దేవికి సంతోషం కలిగినప్పుడు పెద్ద కలశం తలమీద గిర్రున తిరుగుతుందట. నాలుగు రాట్నాలు తిరుగుతున్నరథం దగ్గఱ రాగానే అమ్మవారిలో ఆహ్లాదం కనిపిస్తుందట. పుట్టినిల్లు రాగానే బాలికకి ఆనందం అని అనవచ్చా?

సంబరాల ముగింపుకి కూడా అమ్మవారే సమ్మతించాలి. కాని అప్పుడుకూడా అమ్మవారికి పూర్తిగా ఇష్టం లేదేమో? ఆఖరిరోజు కోపంతో ఒకేఒక వీధికి అమ్మవారు దర్శనమిస్తుందట. "నేను వెళ్తాను, ఇప్పుడే వెళ్ళిపోతాను," అనే ఆవిడ హఠం పుట్టినిల్లుకి వచ్చిన ఒక కూతురు మనోభావమని మనం గుర్తుచేసుకోవాలి. కూతురు గర్జన అర్థం చేసుకున్న దేశిబెహరా కుటుంబం ఆ ప్రకారంగా 'సంబరాలు ఐపోయాయి,' అని ప్రకటన చేస్తారు.

ఆ ఏడు కుండలు అమ్మవారి ప్రతినిధులు. కాని ఆఖరు రోజు ఒక ఇంటికి ఒక కలశం అనే లెక్కలో వెయ్యి కుండలు మోసుకువెళ్ళి ఒక ఆకుపచ్చని చెట్టుకింద ఉంచుతారు. ఆ దృశ్యం చూడడానికి ఎలావుంటుంది?

నేనవన్నీ చూడలేదు. రథాలూ, వేషాలూ, దేశిబెహరా ఇల్లూ, పందిరి, వేడుకలు - ఇవే నేను చూసినవి.

కాని సంబరాలు, అవి నడిపే రీతి, అందులో దాగియున్న స్వభావం, పద్ధతి - ఇవన్నీ నా మనసులో చెక్కినట్లున్నాయి.

అందువలనే ఈ సంబరాల మహిమ నాకు ఇంకా గొప్పగా కనిపిస్తోంది. చెవులతో విన్నవీ, కళ్ళతో చూసినవీ మనసుకి ఎంత ఇంపుగా ఉన్నాయి!

"నిజంగానా? మీ అమ్మవారికి పుట్టినిల్లంటే అంత ఆకాంక్ష? . . . అదేనా మీ ఊరులో అందరూ చెప్పుకుంటున్నారు?" అని మావారు అడిగారు. దాక్షాయిణి కథ అతను మరిచిపోయారు కాబోలు . . .

"అవును, నేను చెప్తున్నది ఒడిసా రాష్ట్రంలో దక్షిణచివరలో ఉన్న మా ఊరు బరంపురం అమ్మవారి సంబరాలు గురించే," అని గర్వంగా బదులు చెప్పాను.

నాతో మా శ్రీవారుకూడా బయలుదేరారు. పుట్టినిల్లు వెళ్ళడానికి ఏ అమ్మాయి ఇష్టపడదు? అమ్మవారు పుట్టినిల్లు వేడుకలతో నా పుట్టినిల్లు వేడుకలు అతనూ అనుభవించనీ!

****